EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2022 12 19
COM(2022) 708 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

Galutinis Aktyvaus ir lengvesnio gyvenimo mokslinių tyrimų ir plėtros programos vertinimas

{SWD(2022) 404 final}

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

Galutinis Aktyvaus ir lengvesnio gyvenimo mokslinių tyrimų ir plėtros programos vertinimas

1. APŽVALGA

Šioje ataskaitoje pateikiamos Aktyvaus ir lengvesnio gyvenimo mokslinių tyrimų ir plėtros programos (ALG2; vykdymo laikotarpis – 2014–2021 m.) ([1]) galutinio vertinimo išvados. Remdamasi šiuo vertinimu, Komisija daro išvadą, kad pagrindiniai šios programos tikslai buvo sėkmingai pasiekti.

Programa buvo labai aktuali sprendžiamų problemų ir dalyvavusių suinteresuotųjų subjektų aspektu ir ją vykdant buvo tinkamai atsižvelgiama į tobulėjančias technologijas ir sparčiai kintančią rinkos aplinką. Ji parodė, kad ES intervencija buvo būtina ir veiksminga užtikrinant skaitmenines inovacijas tokiose aktyvaus ir sveiko senėjimo srityse kaip sveikata ir priežiūra, bendravimas ir informacija, sauga ir saugumas, laisvalaikis ir kultūra, darbas ir mokymas, kelionės ir transportas.

Vertinimas grindžiamas išorės tyrimu ([2]), apimančiu du atvejų tyrimus[3] ir atliktu naudojant duomenis, surinktus apklausų ir pokalbių su programos dalyviais ir įvairiais kitais suinteresuotaisiais subjektais metu ir papildytus duomenimis, kuriuos pateikė ALG programą administruojanti speciali įgyvendinimo struktūra, ir per ankstesnius tyrimus surinktus įrodymus, pavyzdžiui, išankstiniais vertinimais, poveikio vertinimais, įsivertinimo ataskaitomis ir metinėmis programos peržiūromis (Komisija talkinant išorės ekspertams).

Bendros išvados rodo, kad svarbu:

- naudoti skaitmenines inovacijas siekiant padėti senėjančiai visuomenei, remti aktyvią ir sveiką gyvenseną ir užtikrinti mūsų sveikatos priežiūros ir priežiūros sistemų ateitį;
- taikyti inovacijų oraus senėjimo ir geros sveikatos srityse diegimo ir plėtros strategijas, kuriose daugiausia dėmesio skiriama: skaitmeninių sprendimų integravimui ir diegimui esamose sistemose, aktyvesniam visų subjektų dalyvavimui visoje vertės grandinėje, įskaitant regioninį dalyvavimą, ir įmonių

([1]) 2014 m. gegužės 15 d. Sprendimas Nr. 554/2014/ES.

([2]) Nepriklausomų ekspertų ataskaita (2022 m. rugsėjo mėn.). *Aktyvaus ir lengvesnio gyvenimo mokslinių tyrimų ir plėtros programos (ALG2) galutinis vertinimas*. Tyrimas, kuriuo remiamas Europos bendrosios mokslinių tyrimų ir inovacijų programos „Horizontas 2020“ *ex post* vertinimas, „Prognos“, PPMI, Europos Sąjungos leidinių biuras, 2022 m. (https://data.europa.eu/doi/10.2777/068757).

([3]) Nepriklausomų ekspertų ataskaita. Galutinis ALG2 vertinimas. *D priedas. Atvejo tyrimas „Gebėjimų ir bendruomenės stiprinimo rėmimo veiksmai“; E priedas. Atvejo tyrimas „Patirtis įgyta įgyvendinant programos ALG2 viešojo sektoriaus subjektų partnerystę“*, Europos Sąjungos leidinių biuras, Liuksemburgas (https://data.europa.eu/doi/10.2777/068757).

skatinimui ir rėmimui, kad jos patektų į rinką (įskaitant mažąsias ir vidutines įmones (MVĮ));

- bendradarbiavimui ir ryšių palaikymui visais lygmenimis, išnaudojant pradininkų aljanso, kurį subūrė ALG asociacija (ALGA), parengusi aktyvaus ir sveiko senėjimo Europoje darbotvarkę ir propaguojanti skaitmeninių inovacijų vaidmenį šioje srityje, suteiktą impulsą;
- užtikrinti ilgalaikes, programomis grindžiamas partnerystes, kurias įgyvendinant, be tarpvalstybinių kvietimų teikti paraiškas, atsirastų įtraukių ES lygmens paramos veiksmų rinkinys (iniciatyvų, tyrimų ir paslaugų rinkinys), kurio paskirtis – remti projektų paraiškų teikėjus, partnerystės naudos gavėjus ir platesnę bendruomenę, susijusią su pagrindinėmis tikslinėmis partnerystės sritimis;
- taikyti holistinį požiūrį į sistemos pertvarką, integruojantį, viena vertus, politikos ir reguliavimo priemonių, finansavimo ir investavimo sprendimų, duomenų ekosistemų ir skaitmeninių technologijų taikymo būdų ir, kita vertus, skirtingų organizacinių kultūrų, verslo ir valdymo modelių ir skirtingų regioninių sveikatos priežiūros ir globos sistemų, tarpusavio priklausomybę.

2. AKTYVUS IR SVEIKAS GYVENIMAS. BENDRAS DEMOGRAFINIŲ POKYČIŲ IR SKAITMENINĖS TRANSFORMACIJOS IŠŠŪKIS

Šioje ataskaitoje siekiama pateikti programos ALG2, kuri buvo sukurta 2014 m., kaip nauja Kasdienį gyvenimą palengvinančios aplinkos bendrosios programos (toliau – ALG) ([4]) iniciatyva. Abi programos grindžiamos Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV)185 straipsniu ([5]). ES nusprendė dalyvauti šiose mokslinių tyrimų ir plėtros programose ir dalyvaujančių valstybių teikiamą paramą papildyti finansavimu pagal programą „Horizontas 2020“ (programai ALG2) ir Septintąją bendrąją mokslinių tyrimų programą (programai ALG). 2014 m. sprendime dėl programai ALG2 skirtino ES finansinio įnašo numatyta, kad iki 2022 m. pabaigos turi būti atliktas galutinis programos vertinimas.

Per programos ALG2 septynerių metų gyvavimo ciklą joje iš viso dalyvavo 21 šalis – 16 ES valstybių narių, trys programos „Horizontas 2020“ asocijuotosios šalys ir dvi trečiosios šalys ([6]). Dalyvaujančios valstybės programą įgyvendina per tarptautinę pelno nesiekiančią ALG asociaciją, kuriai vadovauja generalinė asamblėja ir kurios veiklą remia centrinis valdymo padalinys. Komisija generalinėje asamblėjoje dalyvauja stebėtojos teisėmis ir turi veto teisę nustatant metinę darbo programą; ji taip pat yra susitarimų su ALGA, susijusių su ES finansiniu įnašu, šalis.

Programoje ALG2 daugiausia dėmesio skirta į rinką orientuotiems taikomiesiems moksliniams tyrimams ir inovacijoms, susijusiems su IRT grindžiamais sprendimais, skirtais aktyviam ir sveikam senėjimui namuose, bendruomenėje ar darbe. Ji sukurta kaip

([4]) 2008 m. liepos 9 d. Sprendimas Nr. 742/2008/EB.

([5]) 2014 m. gegužės 15 d. Sprendimas Nr. 554/2014/ES.

([6]) Austrija, Airija, Belgija (2 regionai), Danija, Italija (3 regionai), Ispanija (3 regionai), Izraelis, Jungtinė Karalystė, Kanada, Kipras, Lenkija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Norvegija, Portugalija, Rumunija, Slovėnija, Švedija, Šveicarija, Taivanas ir Vengrija.

SESV 185 straipsnio ([7]) iniciatyva, kurią įgyvendindama Komisija bendradarbiavo su nacionalinėmis ir regioninėmis valdžios institucijomis, kad būtų pasinaudota gausiomis tiek su skaitmeninių inovacijų, tiek aktyvaus ir sveiko senėjimo galimybėmis.

Vidutiniškai europiečiai ilgiau džiaugiasi gera sveikata nei kitų regionų gyventojai. Per pastaruosius 50 metų ir vyrų, ir moterų tikėtina gyvenimo trukmė pailgėjo maždaug 10 metų. Tai puikus pasiekimas, dėl kurio kyla sunkumų ir atsiranda galimybių.

Prognozuojama, kad iki 2070 m. daugiau kaip 30 proc. europiečių bus 65 metų amžiaus arba vyresni, palyginti su šiek tiek daugiau nei 20 proc. 2019 m. ([8]). Numatoma, kad 80 metų ir vyresnių žmonių dalis per tą patį laikotarpį paaugs dvigubai – nuo 5,8 proc. iki 13,2 proc. Europos Sąjungoje senėjimo poveikis įvairiuose regionuose, ypač miesto ir kaimo vietovėse, labai skiriasi, o tikėtina sveiko gyvenimo trukmė pasiskirsčiusi nevienodai ([9]). Taip pat esama su sveiko senėjimo koncepcija susijusių socialinių ir ekonominių galimybių.

Vyresnio amžiaus piliečiai vis labiau prisideda formuojant ekonomiką, o senjorų ekonomikos paslaugų ir produktų paklausa sparčiai didėja ([10]). Jau sukurta daug technologijų ir skaitmeninių sprendimų, skirtų padėti žmonėms bet kuriuo jų gyvenimo etapu, remti senėjimą namuose ir darbe, gerinti namų aplinką ir remti socialinius ryšius ([11]). Visapusiškai išnaudojant šias technologijas galima užtikrinti ekonomikos augimą ir socialinį vystymąsi vykstant demografiniams pokyčiams; jomis gali būti subalansuojamas tam tikras šių pokyčių poveikis sveikatos ir (socialinės) priežiūros sistemoms ir gerinama senėjančios visuomenės ir ją prižiūrinčių asmenų gyvenimo kokybė.

2020 m. balandžio mėn. Komisija patvirtino ataskaitą dėl demografinių pokyčių, o 2021 m. sausio mėn. – Žaliąją knygą dėl senėjimo. Jose siūlomas viso gyvenimo perspektyva grindžiamas požiūris į senėjimą, pabrėžiant sveikatingumo skatinimo ir ligų prevencijos nuo ankstyvo amžiaus svarbą ir būtinybę visą gyvenimą gyventi sveikai ir aktyviai.

Skaitmeniniai sveikatos priežiūros sprendimai labai svarbūs, nes jie, pavyzdžiui:

([7]) 185 straipsniu grindžiamos iniciatyvos yra ilgalaikės viešojo sektoriaus subjektų partnerystės (P2P), kurias savanoriškai sukuria ES valstybės narės ir kurioms taip pat gali būti skiriamas didelis finansinis įnašas pagal ES bendrąją mokslinių tyrimų programą. Jų tikslas – spręsti bendrus uždavinius konkrečiose mokslinių tyrimų srityse kuriant masto ekonomiją ir nacionalinių bei ES mokslinių tyrimų programų ir investicijų sinergiją, ir investuojant; taip pat užtikrinti skirtingų tam tikros srities nacionalinių mokslinių tyrimų programų mokslinę, valdymo ir finansinę integraciją (šaltinis: https://www.era-learn.eu/).

([8]) Europos Komisija (2021 m.), *The 2021 Ageing Report. Economic & Budgetary Projects for the EU Member States (2019-2070)*, Europos Sąjungos leidinių biuras, Liuksemburgas.

([9]) Pasaulio sveikatos organizacija (2021 m.), *Decade of Healthy Ageing: Baseline Report*.

([10]) Europos Komisija (2018 m.), *The Silver Economy*, Europos Komisijos Ryšių tinklų, turinio ir technologijų GD užsakymu parengtas tyrimas, „Technopolis Group“, „Oxford Economics“, Europos Sąjungos leidinių biuras, Liuksemburgas.

([11]) SAPEA, Science Advice for Policy by European Academies (2019), *Transforming the Future of Ageing*, SAPEA, Berlin (pp. 190–196).

- padeda vyresnio amžiaus žmonėms gyventi savarankiškai (senėjimas namuose) ir geriau stebėti savo sveikatos būklę;
- prisideda prie kritimų prevencijos;
- prisideda prie vyresnio amžiaus žmonėms pritaikytų pastatų, miestų ir aplinkos populiarinimo;
- įgalina vyresnio amžiaus žmones kovoti su gretutinėmis ligomis (vienu metu patiriamomis įvairiomis sveikatos problemomis) ir vienišumu, taip prisidėdami prie jų psichikos sveikatos gerėjimo.

2021–2030 m. neįgaliųjų teisių strategijoje ([12]) siūloma užtikrinti prieigą prie prevencijos priemonių ir aukštos kokybės sveikatos priežiūros paslaugų, nes tai vienas svarbiausių aspektų siekiant pagerinti neįgaliųjų, įskaitant vyresnio amžiaus asmenis, gyvenimo kokybę.

Tai yra ir vienas iš neseniai paskelbtos ES priežiūros strategijos ([13]) (2022 m. rugsėjo mėn.) užmojų. Komisija ragina valstybes nares užtikrinti, kad ilgalaikė priežiūra būtų savalaikė, visapusiška ir įperkama, taip pat padidinti profesionalių ilgalaikės priežiūros paslaugų (priežiūros namuose, bendruomeninės globos ir stacionariosios globos) pasiūlą ir derinį, taip pat įdiegti prieinamus skaitmeninius priežiūros paslaugų teikimo sprendimus.

Komisija yra pasiryžusi pasiekti, kad šis dešimtmetis taptų Europos skaitmeniniu dešimtmečiu. Komunikate „2030 m. ES skaitmeninio dešimtmečio skaitmeninės politikos kelrodis“ ([14]) Komisija pateikia Europos skaitmeninės transformacijos iki 2030 m. viziją ir išdėsto, kaip tai pasiekti. Europa dabar turi stiprinti savo skaitmeninį suverenumą ir nusistatyti standartus, o ne vadovautis kitų standartais, pagrindinį dėmesį skirdama duomenims, technologijai ir infrastruktūrai. Kad visi europiečiai galėtų visapusiškai dalyvauti ekonominėje ir visuomeninėje veikloje šiandien ir ateityje, būtina jiems sudaryti sąlygas visapusiškai pasinaudoti skaitmeninėmis galimybėmis ir technologijomis, pavyzdžiui, skaitmeninėmis sveikatos priežiūros paslaugomis, ir sudaryti palankesnes sąlygas visoje ES sklandžiai, saugiai ir sąveikiai naudotis skaitmeninėmis viešosiomis paslaugomis, suprojektuotomis taip, kad galėtų veiksmingai patenkinti žmonių poreikius.

Europos deklaracijoje dėl skaitmeninio dešimtmečio skaitmeninių teisių ir principų ([15]) pateikiamos Europos vertybėmis grindžiamos gairės prie skaitmeninės transformacijos prisitaikančioms ES ir valstybėms narėms. Solidarumo ir įtraukties principas konkrečiai susietas su technologijomis, kuriomis žmonės turėtų būti vienijami, o ne atskiriami, ir rodo, kad visi turėtų turėti prieigą prie interneto, skaitmeninių įgūdžių, skaitmeninių viešųjų paslaugų ir tinkamų darbo sąlygų.

([12]) Europos Komisija (2021 m.), Užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties generalinis direktoratas, *„Lygybės sąjunga. 2021–2030 m. neįgaliųjų teisių strategija“*, Leidinių biuras, 2021 m., https://data.europa.eu/doi/10.2767/31633.

([13]) Europos Komisija (2022 m.), *„Priežiūros darbuotojams ir priežiūros paslaugų gavėjams skirta Europos priežiūros strategija“*, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lt/ip_22_5169.

([14]) COM(2021) 118 *final*.

([15]) COM(2022) 27 *final*.

Siūlomu Europos sveikatos duomenų erdvės (ESDE) reglamentu ([16]) asmenims bus suteikiama galimybė kontroliuoti savo elektroninius sveikatos duomenis ir jais dalytis, kartu užtikrinant, kad būtų laikomasi griežtų privatumo standartų ir taikomos teisinės, organizacinės ir techninės apsaugos priemonės.

3. VERTINIMO TIKSLAI IR METODIKA

Galutiniame vertinime nagrinėjami septyneri ALG2 programos veikimo metai – nuo 2014 m. birželio mėn. iki 2021 m. birželio mėn., – vadovaujantis penkiais Komisijos geresnio reglamentavimo gairėse ([17]) nustatytais vertinimo kriterijais, kurie papildomi dviem su partneryste susijusiais kriterijais – papildomumo ir partnerystės skaidrumo bei atvirumo kriterijais.

Vertinimo metodika pagrįsta įvairiais analizės metodais ir duomenų šaltiniais. Vertinimas grindžiamas išorės tyrimu ([18]), kurį sudaro du atvejų tyrimai; taip pat naudojama daug įrodymų, jau surinktų per ankstesnius tyrimus, pavyzdžiui, įrodymai, susiję su išankstiniais vertinimais, poveikio vertinimais, įsivertinimo ataskaitomis, metinėmis peržiūromis (vykdė Komisija, talkinant išorės ekspertams) ir kitomis ataskaitomis. Į vertinimą taip pat įtraukta statistinė programos ALG2 informacija ir 2021 m. programos poveikio tyrimas ([19]), kuriuos pateikė programą administruojanti speciali įgyvendinimo struktūra (centrinis valdymo padalinys). Kiekybinės išvados papildytos kokybine informacija, gauta iš maždaug 30 pokalbių su programos dalyviais ir įvairiais kitais suinteresuotaisiais subjektais. Išorės tyrimo išvados yra patikimos ir grindžiamos geru netiesioginio valdymo modelio, kuriuo grindžiama programa ALG2, t. y. SESV 185 straipsnio partnerysčių su valstybėmis narėmis, sudėtingumo suvokimu.

Apribojimai ir patikimumas

Statistinius duomenis pateikė centrinis valdymo padalinys – labai profesionaliai dirbanti organizacija, kuri savo veikloje remiasi itin išsamiais procesais ir procedūromis, todėl turimi duomenų rinkiniai laikomi labai patikimais.

Dar nesurinkti visi duomenys apie ilgalaikį programos ALG2 poveikį. Apie 40 proc. projektų vis dar vykdomi ([20]). Todėl poveikio vertinimas ir dalis veiksmingumo kriterijų daugiausia buvo grindžiami programos poveikio tyrimu ([21]), kuriame nagrinėtas palyginti nedidelis projektų imties dydis – 38 ALG2 projektai, baigti iki 2019 m. gruodžio mėn., taip pat susijusių ALG2 paramos gavėjų apklausos.

([16]) COM(2022) 197 *final*.

([17]) Geresnio reglamentavimo gairėse išdėstomi principai, kuriais Europos Komisija remiasi rengdama naujas iniciatyvas ir pasiūlymus bei administruodama ir vertindama galiojančius teisės aktus.

([18]) Žr. 2 ir 3 išnašas.

([19]) „Idea Consult“, *Third edition of the AAL programme impact assessment*, galutinė suvestinė ataskaita, 2021 m. gruodžio mėn., Briuselis.

([20]) ALG2 projektų (iš viso 151 projektas) būklė 2021 m. pabaigoje: 78 baigti projektai ir 59 vykstantys projektai. Numatoma, kad paskutiniai projektai bus baigti vykdyti 2025 m. viduryje.

([21]) Žr. 19 išnašą.

Atliekant vertinimą atsižvelgiama į tyrimų rezultatams būdingus apribojimus:

- gauti atsakymai atspindi atrinktų atitinkamų suinteresuotųjų subjektų nuomonę, o ne visos šioje srityje interesų turinčios bendruomenės nuomonę;
- suinteresuotųjų subjektų nuomonės veikiau atspindi individualų požiūrį, o ne bendrą požiūrį.

Visi apklausti asmenys buvo daug patirties turintys specialistai, gerai susipažinę su programa. Todėl laikoma, kad sukaupta įrodymų bazė patikimai atspindi ALG bendruomenės pažiūras ir nuomones.

Atsižvelgiant į pirmiau pateiktą informaciją, galima laikyti, kad šis vertinimas buvo atliktas remiantis geriausiais turimais duomenimis. Nesant patikimų kiekybinių duomenų, jie pakeičiami kokybiniais duomenimis ir argumentais, todėl minėtų apribojimų poveikis buvo maksimaliai sumažintas.

4. GALUTINĖS VERTINIMO IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Galutinėje vertinimo ataskaitoje patvirtinama didelė programos ALG2 pridėtinė vertė ir dideli jos pasiekimai, taip pat daroma išvada, kad:

- programa ir toliau užima unikalią poziciją aktyviam ir sveikam senėjimui skirtų skaitmeninių sprendimų srityje, turinčią didelę svarbą, ES pridėtinę vertę ir papildomumą;

- ALG2 sutelkti paramos gavėjai, įskaitant MVĮ ir galutinių naudotojų organizacijas, kurios paprastai nedalyvauja programoje „Horizontas 2020“, yra labai svarbus dalyvių derinys;

- dėl lanksčių įgyvendinimo metodų ir aiškaus vadovaujamojo vaidmens, kurio ėmėsi centrinio valdymo padalinys (speciali įgyvendinimo struktūra), programa yra gerai valdoma;

- įgyvendinant programą padaryta didelė pažanga siekiant jos tikslų, tačiau dėl sudėtingo rinkos pobūdžio vis dar sunku sparčiai diegti novatoriškus sprendimus.

Vertinime atkreipiamas dėmesys į kai kuriuos svarbius pasiekimus ir pradinius rezultatus, kurie rodo aktualaus bendro poveikio perspektyvą:

- iš viso pagal ALG2 buvo finansuotas 151 bendradarbiavimo projektas (juose dalyvavo bent po tris partnerius iš skirtingų šalių);

- pagal ALG2 paremti 705 paramos gavėjai. Dalyvių skaičius – 1 078 ([22]):

    - MVĮ – 40,3 proc.,

    - universitetai ir mokslinių tyrimų institutai – 26,8 proc.,

([22]) Sąvoka „dalyviai“ reiškia visuose projektuose dalyvavusių visų paramos gavėjų sumą, įtraukiant ir tuos pačius skirtinguose projektuose dalyvavusius paramos gavėjus.

- galutinių vartotojų organizacijos – 26,3 proc. (vykdant ALG2 programą labai didėjo galutinių vartotojų organizacijų aktyvumas);

- bendros investicijos į programą ALG2 siekė 308 mln. EUR: EK įsipareigojimas sudarė 108,6 mln. EUR([23]), jį papildė dalyvaujančių valstybių įsipareigojimai – daugiau kaip 121,5 mln. EUR, taip pat pritraukta bendro finansavimo iš programos dalyvių – daugiau kaip 77,7 mln. EUR;

- ALG2 sutelkia geriausias Europos mokslinių tyrimų įstaigas, taip pat MVĮ ir galutinių naudotojų organizacijas, kurios paprastai nedalyvauja programoje „Horizontas 2020“;

- apie 22 proc. ALG2 dalyvaujančių universitetų ir aukštojo mokslo institutų priklauso 1 proc. svarbiausių programos „Horizontas 2020“ dalyvių, o 45,4 proc. – 10 proc. svarbiausių dalyvių. Iš to matyti programoje ALG2 dalyvaujančių mokslinių tyrimų įstaigų pobūdis;

- ALG2 ir kitos programos „Horizontas 2020“ dalys viena kitą labai papildo, kiek tai susiję su dalyvių profiliais: 56,2 proc. ALG2 dalyvių nedalyvavo programos „Horizontas 2020“ projektuose (neskaitant ALG2 projektų), o MVĮ atveju šis nesutampančių dalyvių dydis siekia 62,8 proc.;

- pertvarkius projektus ir dėl kitų optimizavimo mechanizmų, palyginti su ankstesne programa, biudžeto panaudojimo lygis padidėjo 18,8 procentinio punkto;

- vykdant 23 projektus, užbaigtus iki 2019 m. pabaigos, rinkai pateiktas bent vienas sprendimas (iš 38 projektų; t. y. 61 proc.). Jie apėmė skaitmeninius sprendimus, kuriais vyresnio amžiaus asmenys remiami įvairiose srityse, įskaitant saugą ir saugumą, laisvalaikį ir kultūrą, darbą ir mokymą, gyvybingumą ir gebėjimus, keliones ir transportą;

- daugiau kaip 4 800 žmonių dalyvavo ALG2 forumuose, skirtuose tarptautiniam bendradarbiavimui stiprinti, kurti tinklams ir keistis idėjomis;

- iš viso 65 projektai dalyvavo programos ALG2 paramos verslui veiksmų veikloje, siekdami pagerinti savo įgūdžius, susijusius su jų sprendimo pateikimu rinkai. Paramos gavėjai taip pat pranešė, kad labai pagerėjo jų žinios apie naudotojų poreikius.

4.1. Bendrosios pastabos

Komisija palankiai vertina galutinę vertinimo ataskaitą, kuri grindžiama objektyviais duomenimis ir įrodymais. Rekomendacijos ir įgyta patirtis grindžiami geru netiesioginio

([23]) Teisiniuose pagrinduose nustatyta, kad didžiausias numatomas ES finansinis įnašas yra 175 mln. EUR ir kad metinis ES finansinis įsipareigojimas programos ALG2 atžvilgiu neturi viršyti dalyvaujančių valstybių metinių finansinių įsipareigojimų. Iš EK biudžeto finansuojamas programų valdymas, paramos veiksmai ir kvietimai teikti projektų pasiūlymus, o dalyvaujančių valstybių ir paramos gavėjų biudžetai skiriami finansuoti tik kvietimus teikti projektų pasiūlymus.

valdymo modelio, t. y. SESV 185 straipsnio partneryščių su valstybėmis narėmis, sudėtingumo suvokimu.

Komisija džiaugiasi išvadą, kad su tarpiniame vertinime([24]) nurodytais pagrindiniais galimais sunkumais nesusidurta. Atliekant tarpinį vertinimą nustatytos neigiamos tendencijos, visų pirma mažėjantis programoje aktyviai dalyvaujančių šalių skaičius ir su tuo susiję mažėjantys biudžetiniai įsipareigojimai, nesitęsė ir pasikeitė programai ALG2 įpusėjus, todėl buvo užtikrintas programos tvarumas ir stabilus narių skaičius per visą programavimo laikotarpį.

Be to, susirūpinimą kėlęs strateginio vadovavimo trūkumas ALGA buvo pašalintas iš esmės restruktūrizavus centrinį valdymo padalinį, atsižvelgiant į tarpinio vertinimo rekomendacijas. Dėl to pagerėjo strateginiai pajėgumai, ir jais antroje programos ALG2 pusėje buvo užtikrintas iniciatyvus, lankstus ir energingas vadovavimas. Todėl įgyvendinant programą buvo galima greitai prisitaikyti prie naujų įžvalgų ir poreikių: iš esmės patobulinus veiklą užtikrintas programos aktualumas.

Komisija pripažįsta novatorišką programos vaidmenį kuriant ir išnaudojant gausias galimybes prisidėti prie aktyvaus ir sveiko senėjimo naudojant skaitmenines inovacijas. Įgyvendinant programą buvo aktyviai padedama kurti teigiamą požiūrį į senėjimą ir buvo sukurta neutrali erdvė, kurioje susitiko anksčiau retai bendradarbiavusios arba visai nebendradarbiavusios suinteresuotųjų subjektų grupės.

Nepaisant to, kad rinka sudėtinga ir susiskaidžiusi, įgyvendinant programą ALG2 rinkai teikiamų sprendimų skaičiaus tendencija buvo teigiama, taip pat buvo skatinamos socialinės inovacijos. Į ją taip pat tinkamai įtrauktos programos prioritetinės tikslinės grupės, t. y. MVĮ (40,3 proc.) ir galutinių vartotojų organizacijos (26,3 proc.), kurios paprastai nedalyvauja ES finansuojamose mokslinių tyrimų ir inovacijų (MTI) programose.

4.2. Rekomendacijos ir įgyta patirtis

Komisija visiškai pritaria vertinimo ataskaitos išvadai, kad būsimiems Europos veiksmams, susijusiems su skaitmeninėmis inovacijomis aktyvios ir sveikos gyvensenos srityje, reikia platesnio požiūrio į sistemos transformaciją. Reikalingas holistinis požiūris, kurį taikant būtų įtraukti visi privačiojo ir viešojo sektorių suinteresuotieji subjektai, įskaitant visų atitinkamų valdžios lygmenų suinteresuotuosius subjektus, atsakingus už sveikatos priežiūros ir priežiūros sistemų tvarumą ir transformaciją.

Komisija jau taiko tokį holistinį požiūrį įgyvendindama bendrąją mokslinių tyrimų ir inovacijų programą „Europos horizontas“, o konkrečiau – savo kvietime teikti pasiūlymus dėl veiksmo „Europos partnerystė sveikatos priežiūros ir priežiūros sistemų pertvarkos srityje“ ([25]). Šiais bendrai finansuojamais veiksmais bus kuriama mokslinių tyrimų ir inovacijų partnerystė, kurią įgyvendinant daugiausia dėmesio bus skiriama sveikatos priežiūros ir priežiūros sistemų pertvarkymui, ir tai bus unikali strateginė galimybė suburti suinteresuotuosius subjektus (įskaitant regionines ekosistemas), kurti

([24]) Europos Komisija (2017 m.), *„Tarpinis Aktyvaus ir lengvesnio gyvenimo programos vertinimas“*, Europos Sąjungos leidinių biuras, Liuksemburgas.

([25]) HORIZON-HLTH-2022-CARE-10-01

sinergiją, koordinuoti mokslinių tyrimų ir inovacijų veiksmus ir palengvinti sveikatos priežiūros ir priežiūros paslaugų skaitmenizaciją, tam naudojant novatoriškus sprendimus, grindžiamus žiniomis ir įrodymais.

Ji skatins diegti paslaugų, politikos ir organizacines inovacijas, taip pat integruoti biomedicinines ir technologines inovacijas taip, kad naudos gautų Europos piliečiai ir Europos pramonė. Bendro finansavimo partnerystės prašoma remtis žiniomis, įgytomis įgyvendinant programos „Horizontas 2020“ iniciatyvas, pavyzdžiui, programą ALG. Tai atitinka vertinimo ataskaitoje pateiktą rekomendaciją būsimus veiksmus grįsti programos ALG2 suburtos aktyvaus ir sveiko gyvenimo srityje veikiančių suinteresuotųjų subjektų bendruomenės įsipareigojimu.

Komisija pripažįsta, kad paramos veiksmai pasirodė esantys veiksmingas ir ekonomiškai efektyvus tarpvalstybinių kvietimų teikti pasiūlymus finansavimo papildymas ir sustiprino partnerystės gebėjimą pasiekti savo tikslus. Komisija skatintų laikytis tokio požiūrio bet kokioje būsimoje partnerystės ir bendradarbiavimo struktūroje.

Svarbu būsimais politikos veiksmais derinti technologines ir socialines inovacijas – šie aspektai neturėtų būti įgyvendinami atskirai. Be to, šie veiksmai turėtų skatinti aktyvią ir sveiką gyvenseną ir padėti žmonėms ir visuomenei išnaudoti visą skaitmeninių sprendimų, kuriais užtikrinamas orus senėjimas, potencialą.

2022 m. rugsėjo mėn. paskelbtoje Europos priežiūros strategijoje([26]) pripažįstama, kad svarbu diegti prieinamus skaitmeninius priežiūros paslaugų teikimo sprendimus, nepriklausomai nuo priežiūros teikimo būdo, t. y. teikiant tiek priežiūros namuose, tiek bendruomeninės globos, tiek stacionariosios globos paslaugas. Siūlomu ESDE reglamentu skatinamas įvairių paslaugų teikėjų elektroninių sveikatos duomenų sąveikumas, todėl jis prisidės prie įtraukios sveikatos priežiūros ir priežiūros infrastruktūros kūrimo. Be to, rengdama finansavimo programas pagal dabartinę daugiametę finansinę programą (DFP), Komisija ypatingą dėmesį skyrė tam, kad būtų sudarytos finansavimo derinimui palankios sąlygos ir skatinama programų sinergija.

Komisija taip pat paskelbė pavyzdinę paramos priemonę „Į asmenį orientuota integruota priežiūros sistema“ ([27]) (2022 m. gegužės mėn.), kuri skatintų reformas ES valstybėse narėse padėdama nacionalinėms ir regioninėms administracijoms ištirti, parengti ir įgyvendinti sveikatos, socialinės rūpybos ir ilgalaikės priežiūros integravimo strategijas, be kita ko, taikant labiau integruotus skaitmeninius sprendimus.

Komisija pritaria, kad reikia parengti inovacijų diegimo ir plėtros strategijas būsimiems veiksmams, prisidedančiais prie skaitmeninės pertvarkos sveikatos priežiūros ir priežiūros sistemose, ir atsižvelgti į padėtį vietoje.

Komisija ėmė taikyti kompleksišką požiūrį, daugiausia dėmesio skirdama didelio masto bandomųjų projektų ir platformų projektų rėmimui pagal programos „Horizontas 2020“ veiksmų grupę „Europos pramonės skaitmenizacija. Didelės apimties bandomieji projektai aktyvaus ir sveiko gyvenimo srityje“ ([28]). Veiksmų grupės „Europos pramonės

([26]) Žr. 13 išnašą.

([27]) https://ec.europa.eu/reform-support/towards-person-centred-integrated-care_en

([28]) https://www.opendei.eu/ ir https://www.opendei.eu/healthcare-sector/.

skaitmenizacija. Didelės apimties bandomieji projektai aktyvaus ir sveiko gyvenimo srityje“ veiksmai padeda įgyvendinti naujos kartos skaitmenines platformas ir yra vykdomi keturiomis kryptimis: platformų kūrimo, duomenimis grindžiamų verslo ekosistemų, etaloninės architektūros plataus masto bandomųjų projektų ir standartizavimo.

Be to, naujojoje Skaitmeninės Europos programoje (DIGITAL) siūlomi įvairūs veiksmai, kuriais remiamas naujų sprendimų diegimas ir populiarinimas įgyvendinant finansavimo veiksmus, spartinančius skaitmeninių technologijų diegimą ir geriausią naudojimą, be kita ko, sveikatos priežiūros ir priežiūros sektoriuje, sudarant sąlygas naudotis bandymų ir eksperimentavimo priemonėmis ir Europos skaitmeninių inovacijų centrais, tuo tikslu įtraukiant visą vertės grandinę, tiek tiekimo grandinės, tiek paklausos lygmeniu. Siekiant esminių permainų, kad daugiau dėmesio būtų skiriama prevencijai ir sveikam gyvenimui ir būtų daugiau į juos investuojama ir kad taip žmonės galėtų rūpintis savo sveikata ir priimti informacija pagrįstus sprendimus d|l sveikatos, bus labai svarbu derinti paslaugų inovacijas, verslo inovacijas ir skaitmenines inovacijas.

Keliose Tarybos rekomendacijose raginama diegti ir plėsti inovacijas, kuriomis siekiama geriau teikti sveikatos priežiūros ir priežiūros paslaugas vyresnio amžiaus žmonėms valstybėse narėse.

2020 m. spalio mėn. Taryba priėmė išvadas dėl vyresnio amžiaus asmenų žmogaus teisių, dalyvavimo ir gerbūvio skaitmenizacijos amžiuje ([29]), kuriose valstybės narės raginamos skatinti aktyvų ir sveiką senėjimą, be kita ko, naudojant teigiamą skaitmeninių technologijų poveikį teikiant viešąsias paslaugas. Ji taip pat paragino Komisiją toliau remti skaitmenizacijai skirtus valstybių narių veiksmus, taip pat įgalinti vyresnio amžiaus asmenis naudotis skaitmeninėmis technologijomis, kad jie turėtų geresnes galimybes savarankiškai stebėti savo sveikatą.

Be to, Tarybos išvadose „Demografiniai iššūkiai. Tolesni veiksmai“ ([30]) valstybės narės paragintos spręsti demografines problemas ir išnagrinėti, kaip skaitmenizacija ir gerovę užtikrinančios technologijos galėtų būti geriau integruotos į priežiūros paslaugas, kad būtų pagerintas paslaugų prieinamumas ir teikimas.

2021 m. buvo priimtos Tarybos išvados dėl senėjimo aspekto integravimo į viešąją politiką ([31]), o 2022 m. rugsėjo mėn. Tarybos rekomendacijoje dėl galimybės gauti įperkamą aukšto lygio ilgalaikę priežiūrą ([32]) valstybėms narėms rekomenduota įdiegti prieinamas, novatoriškas priežiūros paslaugų teikimo technologijas ir skaitmeninius sprendimus, be kita ko, siekiant remti savarankišką gyvenimą.

Be to, strateginės skaitmeninės mokslinių tyrimų ir inovacijų prioritetinės sritys yra įtrauktos į įvairias bendrosios mokslinių tyrimų ir inovacijų programos „Europos horizontas“ (2021–2027 m.) temines grupes, pavyzdžiui, 1-ąją veiksmų grupę „Sveikata“, kuria tvirtai remiamos skaitmeninės technologijos.

([29]) https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11717-2020-REV-2/lt/pdf.

([30]) https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8668-2020-INIT/lt/pdf.

([31]) https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6976-2021-INIT/lt/pdf.

([32]) COM(2022) 441 *final*.

Gebėjimas naudotis skaitmeninėmis technologijomis turėtų suteikti vyresnio amžiaus žmonėms daugiau galių, jie turėtų galėti jomis pasitikėti ir būti skatinami jomis naudotis, siekiant užtikrinti jų orų senėjimą. Komisija toliau rems iniciatyvą „Aktyvus ir sveikas gyvenimas skaitmeniniame pasaulyje“ ([33]) ir augančią sidabrinę ekonomiką per mokslinių tyrimų ir inovacijų veiklą, įgyvendindama politiką ir partnerystes, remdama ekosistemų ir bendruomenių kūrimą, taip pat įgyvendindama Europos priežiūros strategiją ir pavyzdinę techninės paramos integruotos priežiūros srityje priemonę, užtikrindama, kad tai būtų naudinga vyresnio amžiaus asmenims Europoje.

5. IŠVADOS

COVID-19 pandemija per trumputį laiką pakeitė Europą ir pasaulį. Ji aiškiai parodė skaitmeninių paslaugų svarbą ir gerokai paspartino jų naudojimą mūsų visuomenėje. Šis poveikis mūsų gyvenimo ir darbo būdui bus ilgalaikis, nes skaitmeninės technologijos naudojamos visose srityse.

Pandemija parodė, kad sveikata, gerovė ir socialinė įtrauktis yra tarpusavyje susijusios, o neretai reiškia tą patį. Turime persvarstyti politiką ir praktiką, kurios leidžia pasirūpinti platesniais visuomenės sluoksniais, įskaitant tradicinius ir naujus suinteresuotuosius subjektus, ir dėl jų imtis priemonių.

Galutinėje programos ALG2 vertinimo ataskaitoje nurodomas teigiamas poveikis, susijęs su ES ir dalyvaujančių valstybių bendradarbiavimu siekiant visais lygmenimis spręsti „sidabro kurso“ problemą, su kuria susiduria Europa, ir skatinti platesnės ekosistemos kūrimąsi, kad būtų toliau naudojamasi pradininkų aljanso suteiktu impulsu skatinant technologines ir socialines inovacijas, kuriomis užtikrinamas orus senėjimas Europoje.

Komisija mano, kad spartų novatoriškų skaitmeninių sveikatos priežiūros ir priežiūros sprendimų diegimą geriausiai galima pasiekti bendradarbiaujant ES lygmeniu, dalijantis inovacijų diegimo patirtimi, vertinant jų poveikį ir perduodant šias inovacijas kitoms valstybėms narėms ir regionams, įskaitant pasienio regionus. Be to, akivaizdu, kad nėra vieno visiems tinkančio požiūrio. Formuojant politiką visais lygmenimis reikės įvertinti realią padėtį vietoje ir atitinkamai atsižvelgti į regioninius skirtumus. Siekiant sėkmingai gauti trigubą naudą – žmonėms, sveikatos priežiūros sistemoms ir rinkai – būtinas aktyvus visų subjektų įsitraukimas.

Europos Parlamento ir Tarybos prašoma pateikti nuomonę dėl ataskaitos analizės ir rekomendacijų, taip pat remti būsimų veiksmų, susijusių su skaitmeninėmis inovacijomis aktyvaus ir sveiko senėjimo srityje, įgyvendinimą.

([33]) https://futurium.ec.europa.eu/en/active-and-healthy-living-digital-world.